

TRİSTANA'DA İSPANYOL KADINI

Nil ÜNSAL

Real Akademi'ye üye olduğu günkü konuşmasında roman tekniğini "Roman, yaşamın aynadaki yansıması olup, roman yazma sanatı, insanların karakterini, ihtiraslarını, zaaflarını, fiziksel ve ruhsal durumların olduğu gibi aktarabilmektir. Ve hatta, ırkların sembolü olan dilin, aileyi simgeleyen evlerin ye son olarak kişinin dış görünüşünü tamamlayan giyimin bile gerçeğe uygunluk ilkesi içinde verilmesi gerekir. Gerçeklerin ve taklitlerin bir terazide denge sağlamaları gerektiği hiçbir zaman gözardı edilemez"! diyerek açıklayan Benito Perez Galdos, 1868 kuşağı İspanyol realist yazarların tanınmış simalarındandır.

Yazar, Krab'çe I I . Isabel'in tahttan indirilmesiyle birlikte başlayan ve ülkeyi bir bunalımın içine sürükleyen büyük bir kaosun tanığı olmuştur. Bu durum kendisim çok etkilemiş, böylece eserlerinde manzaralara daha çok yer vermektense, şehirlerde, köy ve kasabalarda yaşayan insanları ve yaşamlarını incelemeyi yeğlemiştir. Bu özelliği ise Galdos'u çağdaşı olduğu diğer ispanyol yazarlardan ayırmıştır. Galdos'a ayrıcalık kazandıran bir başka özelliği de, ispanyol halkının kendini sürekli yenilemesi gerektiğini savunan bir yazar olmasıdır. Yazara göre yaşam demek olan bugün, geçmiş ve gelecek zamandan oluşmaktadır, insan geçmişte yaşanan olaylardan ders almalı, bunları çok iyi değerlendirerek kendine başarılı ve mutlu bir gelecek sağlamak için çalışmalıdır. Olduğu yerde duran, hiçbir aşama kaydedemeyen bir insan başarısız ve ölmüş demektir. Yazar bu mesajı hemen hemen tüm yapıtlarında vermek istemiştir.

Kadının bağımsızlığı konusu Galdos tarafından birçok kez romanlarında ele alınmıştır, İspanya'da, başkent Madrit'te, 1869 yılında kadını eğitmeyi amaçlayan bir dernek kurulmuştur. Bu dernek kadın haklarını savunmayı amaçlamış, onun toplum içinde saygın bir yer kazanması için çalışmalar yapmıştır. Böyle bir derneğin varlığına karşın, kadının bağımsızlığı konusu İspanya'da uzun bir süre ele alınmamıştır.

Bu konuya ilgi duyanlar salt aydınlar olmuş ve kadın ancak XIX. yüzyılın sonlarına doğru sosyo-politik alanda sesini duyurmaya başlamıştır.

Anne ve babasının ölümünden sonra, babasının en yakın arkadaşı Lope Garrido'nun evinde yaşamaya başlayan Tristana XIX. yüzyıl İspanyol kadını temsil etmektedir. Küçük yaşta öksüz ve yetim kalması onu sıcak bir aile ortamından yoksun bırakmıştır. Erkeğin söz sahibi olduğu bir ortamda uzunca bir süre düşüncelerini bile açıklama olanağı bulamamış olan Tristana, içinden gelen karşı konulmaz bir dürtüyle bir gün isyan eder: "...Güzel kâğıttan bebek artık başını kumdan çıkarıyor, hür bir insan gibi toplumda varlığını göstermek istiyordu, içinde bulunduğu sosyal duruma karşı başkaldırma arzusuna kapıldığında, genç kız yirmibir yaşındaydı"².

Tristana, toplum içinde kadının söz sahibi olması gerektiğinin bilincindedir. Eski düşüncelerinden, duygularından sıyrılıp, tamamıyla kendini yenilemek istemektedir. Fakat genç kızda bağımsız olma isteği sadece görünüştedir; çünkü içinden geçmişine ve toplumun kadın için uyguladığı kurallara zincirlerle bağlıdır. Tristana'nın içine düştüğü ikilem, evin hizmetçisi Saturna ile yaptığı sohbetlerde daha çok ortaya çıkmaktadır. Tristana ve Saturna arasında geçen konuşmalarda kadının bağımsızlığı konusu yinelenmektedir, fakat Saturna kadının içinde bulunduğu sosyal statüden oldukça memnundur: "... Özgürlük, bu sözcük kadınların ağzına hiç yakışmıyor... Etek giyenler yalnızca üç işi becerebilirler: Bunlardan ilki evli*ktir, kadının asıl mesleği ev kadını olmaktır, ikincisi tiyatrodaki bir görev olabilir, ... kazandığıyla da rahatça yaşar, üçüncüsü ise ... bu işin ne olduğunu açıkça söylemek istemiyorum. Sen tahmin ediver işte"³. Genç kızın Saturna'nın söylediklerine karşı verdiği cevap ise bu konudaki düşüncelerini açık bir şekilde yansıtmaktadır: "Bu saydıklarından ilki benim için pek o kadar önemli değil; ikinci söylediğin ise akla yatkın bir iş ama o da yetenek işi, eğer yeteneğim olsaydı yapardım, fakat yok ... Bir işe sahip olamayan kadın ne için yaşar? Hadi bırak biz kadınları doktor, avukat, milletvekili, senatör yapmayı, hiç olmazsa laborant veya katip yapsalar ya... Fakat düşün ki sürekli dikiş dikip duruyorsun... Bir ev sahibi olacağım diye iğneyle kuyu kazıyorsun... Bana ne olacağını düşündükçe inan ki ağlayasım geliyor... Ben yaşamak ve bu yaşadığımız dünyada ne için bulunduğumuzun bilincine varmak istiyorum. Yaşamak ve hür olmak istiyorum..."⁴.

2 Benito Perez Galdos: *Novelas y Miscelánea*. (OBRAS COMPLETAS) Ed. Aguilar. Madrid, 1982. C. III, s. 350-351.

3 Aynı eser s. 357.

4 Aynı eser s. 357.

Ayrıca genç kız iyi bir eğitim görememenin ezikliğini "aylak aylak geçen şu son gecelerde nasıl vaktimi değerlendirebileceğimi bilmiyorum, insanları ağlatmak ya da güldürmek için hayalimde bir sürü dram yarattım; hatta entrikalar ve ihtiras dolu romanlar yazdım kafamdan. En kötüsü de yazmayı bilmiyorum..., yani demek istediğim uygun kelimeleri bulamıyorum, bir yığın dilbilgisi ve yazım hatası yapıyorum..."⁵ diyerek dile getirmektedir.

Geleneklerine sıkı sıkıya bağlı olan İspanyol toplumunda dinin etkisi çok fazladır. Toplum kadını, erkeğin amaçlarına sürekli hizmet eden bir araç olarak görmekte, dinî gelenekler de kadında masumluk ve 'erdem' aramaktadır. Böylece kadın sürekli Kutsal Meryem'le özdeşleştirilmektedir. Bu kalıbın dışına çıkan kadın toplum tarafından bir kenara itilmektedir.

İspanya'da 1840-1880 yılları arasında ortaya çıkan ve büyük bir okuyucu kitlesi tarafından zevkle okunan yapıtlarda kadın, gerek ruhî gerekse fizikî yapı olarak Kutsal Meryem'e benzetilmektedir. Böylece, bu dönem içinde yazılan yapıtlarda 'Erdemli Kadın' imajına sıkça rastlanmaktadır. Tristana da bu kadın tipinden başta fizikî görünüşü olmak üzere nasibini almış kahramanlardandır: "... Genç, güzel ve fidan gibiydi, teni inanılmayacak derecede bir mermer beyazlığdaydı sanki; yanakları boyasızdı, kara gözlerindeki canlılık ve aydınlık gözlerinin büyüklüğünden daha çok çarpıcıydı, sanki ince bir fırça darbesiyle çizilmiş gibi duran kaşları inanılacak gibi değildi; küçücük bir ağzı vardı, dudakları biraz dolgunca ve yuvarlaktı, sanki kan fışkırıyordu... seyrek dişleri kristal parçacıklarına benziyordu; fazla gür olmayan kumral saçları ipek gibi parlıyordu"⁶.

'Erdemli Kadın' tipi tarif edilirken sürekli beyaz renk kullanılır, kadın kahramanlar da bu tipe öykünerek yaratılmış olduklarından, beyaz güvercinler gibi akça pakçadırlar ya da kar gibi bembeyazdırlar. Tristana da bembeyaz bir tene sahiptir. Yazar onun teni için "adeta bir mermer beyazlığında" diyor.

Aslında Tristana'daki fiziksel güzellik, ahlâkî durumunun dışı yansıması biçimidir; iyi ahlâkî ve ruhunun güzelliği fiziksel güzelliğiyle ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra genç kız, toplumda kadının iyi bir yer edinmesi gerektiğinin bilincindedir, fakat toplumun katı kurallarına

5 Aynı eser s. 357-358.

6 Aynı eser s, 350.

karşı çıkamadığı için de büyük bir iç çatışmayı yoğun bir şekilde yaşamaktadır. Bundan dolayı yüzünde derin bir acının ve üzüntünün izlerini taşımaktadır. Nasıl ki ruhunun güzelliği fiziksel görüntüsüne yansımaktaysa, içinde kopan fırtınalar da yüzünde çarpıcı bir hüznün ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Yazarın 'Çağdaş İspanyol Romanları' grubuna giren Tristana'da herhangi birine bağımlı kalmadan, kendi ayakları üzerinde durmaya ve böylece toplum içinde iyi bir yer kazanmaya çabalayan, fakat tüm direnmesine karşın yine de sonunda yenik düşen genç bir kızın öyküsü anlatılmaktadır.

Tristana bir kadın olarak toplum içinde saygınlık kazanmak ve iyi bir yer edinmek uğruna tüm yolları dener ama katetmeye çabaladığı bu yol sanki bir çıkmaz sokaktır. Kadın olarak toplumda iki ayağının üzerinde, tek başına durma çabası, bir bacağından kesilmesinden sonra tamamıyla hayal kırıklığına dönüşmüştür. Bu hayal kırıklığı onu hiç istemediği evliliğine götürür ve yaşlı Lope Garrido ile evlenir. Eski sevgilisinin evlenme teklifine "Seni uyarıyorum, ev kadınlığı büyük bir dert, ben de bu konuda bir baş belâsı olurum. Bu işlerden hiç anlamam ve senin başına türlü dertler açarım."⁷ diyerek karşı çıkan genç kız, kendini bir anda hiç arzu etmediği sonla karşı karşıya bulur. Ancak, onu bir erkeğe bağımlı kılan ne toplumun yasalarıdır ne de kendi isteğidir. Yazar burada, kadını erkeğe bağımlı kılan etkenin doğa olduğunu belirtmektedir. Tristana da başarısızlığında bir tek yasa keşfetmiştir, o da doğa yasasıdır. Fakat kadın olarak bağımsız olma adına verdiği mücadeleden de memnundur.

Galdos bu romanıyla kadının his dünyasına, duygu ve düşüncelerine son derece güzel bir şekilde yaklaşıyor. Tristana'nın bir erkeğe bağımlı olmaksızın, tek başına toplum içinde dimdik ayakta kalmak istemesi ve çabası, erkeğin yaptığı işleri denemek istemesindeki aşırı arzusu, sonunda doğa yasasına yenik düşerek evlenmek zorunda kalması öylesine mükemmel bir anlatımla gözler önüne serilmiştir ki, okuyucu roman yazarının bir kadın olduğu sanısına kapılabilir.

Bu romanın yazılmasındaki amaç, dönemin İspanyol kadınına ışık tutması ve kadının da toplum içinde söz sahibi olması gerektiği mesajının verilmesidir. Yazar bu mesajı yinelemekten adeta büyük bir zevk duymaktadır. Çünkü insanlar daha iyiyi ve güzeli yakalamak uğruna çalıştıkları oranda mutlu ve başarılı olurlar.

7 Aynı eser s. 384.